

**ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ – ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ**

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ: 2017-2018

**ΜΑΘΗΜΑ: ΔΥΝΑΜΙΚΕΣ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ
ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ**

ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΚΑΙ Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Υπεύθυνος μαθήματος: Μ. Αγγελίδης

Διδάσκοντες: Μ. Αγγελίδης, Α. Αραβαντινός, Μ. Μάρκου, Ε. Τσίγκας

Προσκεκλημένοι ομιλητές

1. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Οι **μετασχηματισμοί των πόλεων** τις τελευταίες δεκαετίες είναι εντυπωσιακά εντονότεροι σε σχέση με το παρελθόν και προδιαγράφουν μια μελλοντική “εικόνα” των πόλεων που λίγη σχέση θα έχει με το παρελθόν και, βέβαια, δεν μπορεί να «σχεδιαστεί» με βάση τις παλιότερες **πρακτικές του σχεδιασμού**. Αυτό ισχύει κατ’ εξοχήν στην σημερινή **περίοδο της κρίσης** που συναρτήθηκε, στην Ελλάδα και με εξαιρετικά **σημαντικές αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο του χωρικού σχεδιασμού**.

Με βάση αυτή την αφηρητική διαπίστωση, επιδίωξη του μαθήματος είναι να συζητήσει τις **μεταλλαγές των πόλεων στην περίοδο της κρίσης**, σε όλα τα πεδία (δραστηριότητες / χρήσεις γης, ανάπτυξη / χωρικές ανισότητες, κοινωνία / κοινωνικός αποκλεισμός στο χώρο, αστικό περιβάλλον κ.ο.κ.) και σε όλα τα χωρικά επίπεδα: πόλεις, ευρύτερες περιοχές τους, ρόλος των πόλεων σε περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Έμφαση θα δοθεί στις **«αδυναμίες»** αλλά και τις **«ευκαιρίες»** που παρουσιάζουν οι **μελλοντικές προοπτικές ανάπτυξης των πόλεων**.

Η νέα **«κατάσταση» των πόλεων κατά και μετά την κρίση** και ακόμα περισσότερο, οι προκλήσεις που συνδέονται με τις προοπτικές εξέλιξης τους οφείλουν να αντιμετωπιστούν με **νέες στρατηγικές και νέα εργαλεία και πρακτικές σχεδιασμού**. Τέτοιες νέες καινοτόμες πρακτικές εφαρμόζονται σε πολλές πόλεις στην Ευρώπη και αλλού. Θα τις παρουσιάσουμε θα τις σχολιάσουμε και θα τις συγκρίνουμε με τις πρακτικές που εφαρμόζονται (ή «απουσιάζουν») από τις ελληνικές πόλεις. Τέλος, θα παρουσιαστούν οι δυνατότητες συμβολής των Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών (GIS) στην ανάλυση της δυναμικής των πόλεων.

Συνήθως, οι μεταβολές στον αστικό χώρο προχωρούν ενωρίτερα στις πιο μεγάλες πόλεις, ιδιαίτερα στις **μητροπολιτικές περιοχές**. Οι τελευταίες, αποτελούν δηλαδή, κατά κάποιο τρόπο, ένα «εργαστήριο» για να μελετήσουμε τις τάσεις και τις προοπτικές αλλά και τις νέες πρακτικές σχεδιασμού που αφορούν σε όλες τις κατηγορίες πόλεων. Για εμάς, στην Ελλάδα, ένα τέτοιο «εργαστήριο» αποτελεί η **μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας / Αττικής** – στην οποία θα δώσουμε σχετικά μεγαλύτερη έμφαση στο μάθημα (χωρίς να αποτελεί αποκλειστικό πεδίο ενδιαφέροντος).

2. ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΥ ΘΑ ΣΥΖΗΤΗΘΟΥΝ ΣΤΙΣ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

Αναφέρονται ενδεικτικά, τα παρακάτω ζητήματα (βλέπε και στο πρόγραμμα μαθημάτων):

***Δυναμικές στο εσωτερικό των πόλεων στην περίοδο της κρίσης
Οι μεταλλαγές και ο νέος ρόλος των μητροπολιτικών περιοχών
Στρατηγικές και νέα εργαλεία σχεδιασμού των πόλεων στην περίοδο της κρίσης
Παρεμβάσεις προς μια καινοτομική πολεοδομία***

Η εξειδίκευση αυτών των ενοτήτων, η οποία παρουσιάζεται παρακάτω, έχει ως πλαίσιο την περίοδο της κρίσης

- Μεταλλαγές στη σημερινή ευρωπαϊκή και ελληνική πόλη και υποθέσεις ως προς τις πιθανές μεταμορφώσεις του αστικού χώρου κατά τις επόμενες δεκαετίες.
- Οι εμφανιζόμενες ανατροπές (αποβιομηχάνιση, μετεξελίξεις στον τριτογενή τομέα, νέοι τομείς παραγωγής στην πόλη, παγκοσμιοποίηση στην οικονομία, την επικοινωνία κ.ο.κ.). Οι επιπτώσεις στο χώρο. Παραδείγματα
- Αναδιάρθρωση της παραγωγικής διαδικασίας, νέα οικονομία και επιπτώσεις στο χώρο - Ο ρόλος των πόλεων στην οικονομία της γνώσης.
- Νέες κοινωνικές ανισότητες και κοινωνικοί αποκλεισμοί στον αστικό χώρο. Το παράδειγμα της μητροπολιτικής περιοχής του Παρισιού
- Η ανάγκη εισαγωγής της καινοτομίας στους επιμέρους τομείς και στο συνολικό σχεδιασμό της πόλης. Προς καινοτόμο σχεδιασμό, πολιτικές, βήματα αποφάσεων και έλεγχο των πολεοδομικών εξελίξεων.
- Κατοικία και μορφές στέγασης. Προγραμματισμός και πρακτικές στην οργάνωση και αναδιοργάνωση περιοχών κατοικίας (αναπλάσεις, επεκτάσεις, αυθαίρετα κ.ο.κ.). συμβατικές και καινοτομικές μέθοδοι.
- Η μετάβαση από τις βιομηχανικές πόλεις και τις ιεραρχίες των πόλεων στις «μεταπόλεις». Οι μεταλλαγές των μητροπολιτικών περιοχών και ο ρόλος τους στα νέα δίκτυα πόλεων
- Η μετεξέλιξη της Αθήνας / Αττικής και ο ρόλος της στο ελληνικό αστικό σύστημα και στο αστικό σύστημα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης
- Οι στρατηγικές και σχεδιασμοί για την χωρική συνοχή στις πόλεις. Η εφαρμογή τους μέσω ολοκληρωμένων παρεμβάσεων αστικής ανασυγκρότησης
- Το παράδειγμα του μητροπολιτικού σχεδιασμού της Αθήνας. Οι πολιτικές και τα εργαλεία σχεδιασμού που εφαρμόστηκαν και οι αδυναμίες τους. Σχολιασμός της πρότασης Νέου Ρυθμιστικού Σχεδίου της Αθήνας.
- Το περιβάλλον των πόλεων. Σύζευξη του πολεοδομικού σχεδιασμού με τις κατευθύνσεις αειφόρου ανάπτυξης. Η «συμπαγής πόλη» (compact city) και η «πράσινη πόλη». Αναφορές στον σχεδιασμό της Αθήνας.

3. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Το μάθημα οργανώνεται γύρω από δύο βασικούς άξονες.

Ο πρώτος αφορά μια **σειρά διαλέξεων / παραδόσεων**, που έχουν σκοπό τη θεωρητική προσέγγιση και λεπτομερή ανάλυση εννοιών, θεσμών, διαδικασιών, παραδειγμάτων, κλπ, που σχετίζονται με το αντικείμενο του μαθήματος και εντάσσονται ειδικότερα στις θεματικές ενότητες που προαναφέρθηκαν.

Ο δεύτερος άξονας αφορά την **γραπτή άσκηση**. Αυτή αποτελεί στην ουσία μια μικρή επιστημονική εργασία, που συντάσσεται από κάθε σπουδαστή ξεχωριστά.

Κατά την αξιολόγηση των σπουδαστών στο τέλος του τετραμήνου, από την οποία προκύπτει και ο **τελικός βαθμός** στο συγκεκριμένο μάθημα, συνυπολογίζονται η αξιολόγηση της εργασίας (κυρίως), η παρουσίαση της εργασίας και η γενική συμμετοχή στο μάθημα (παρακολούθηση, διορθώσεις, διατύπωση απόψεων κλπ).

Η παράδοση και παρουσίαση της εργασίας αποτελεί τη βασική προϋπόθεση για την επιτυχή ολοκλήρωση του μαθήματος από τους σπουδαστές. Στην αξιολόγηση της εργασίας λαμβάνονται υπόψη τόσο η επιστημονική αρτιότητά της, όσο και η σαφήνεια, περιεκτικότητα και επιστημονική πληρότητα της παρουσίασης. Για την παρουσίαση θα διατεθεί χρόνος περίπου 15 λεπτών.

4. ΣΧΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

μάθημα	15:00 – 16:00	16:00 – 18:00
1ο 10.10.17	Διδακτική ομάδα: Γνωριμία διδασκόντων - διδασκομένων, αναλυτική παρουσίαση του μαθήματος. και του αντικειμένου των εργασιών.	
2ο 17.10.17	Ασκήσεις - διόρθωση	Μ. Αγγελίδης: Οι μεταλλαγές των μητροπολιτικών περιοχών στην περίοδο της κρίσης – επιπτώσεις στον ρόλο τους στα δίκτυα πόλεων. Η μετεξέλιξη της Αθήνας και ο ρόλος της στο ελληνικό αστικό σύστημα και στο αστικό σύστημα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης Παρουσίαση των κύριων χωρικών προκλήσεων που αντιμετωπίζει η Αθήνα στην περίοδο της κρίσης
3ο 24.10.17	Ασκήσεις - διόρθωση	Μ. Αγγελίδης: Αναδιάρθρωση της παραγωγικής διαδικασίας, νέα οικονομία και επιπτώσεις στο χώρο - Ο ρόλος των πόλεων στην οικονομία της γνώσης. Αναφορές στην Αθήνα
4ο 31.10.17	Ασκήσεις - διόρθωση	Ε. Τσίγκας: Δυνατότητες συμβολής των Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών (GIS) στην ανάλυση της δυναμικής των πόλεων. Η εμπειρία από την Ευρώπη και την Ελλάδα
5ο 7.11.17	Ασκήσεις - διόρθωση	Μ. Μάρκου: Νέες κοινωνικές ανισότητες στις μητροπολιτικές περιοχές. Πολεοδομικές επιπτώσεις. Αναφορές στην Αθήνα
6ο 14.11.17	Ασκήσεις - διόρθωση	Μ. Μάρκου: Φτώχεια και κοινωνικοί αποκλεισμοί στις μητροπολιτικές περιοχές. Πολεοδομικές επιπτώσεις. Αναφορές στην Αθήνα
7ο 21.11.17	Ασκήσεις - διόρθωση	Προσκεκλημένος ομιλητής: Νέες δημογραφικές μεταβολές στις ευρωπαϊκές μητροπολιτικές περιοχές: Το παράδειγμα μιας μεγάλης ευρωπαϊκής μητροπολιτικής περιοχής, συγκριτικές αναφορές στην Αθήνα
8ο 28.11.17	Ασκήσεις - διόρθωση	Μ. Αγγελίδης: Σύζευξη του πολεοδομικού σχεδιασμού με τις κατευθύνσεις αειφόρου ανάπτυξης. Η «συμπαγή πόλη» και η «πράσινη πόλη». Αναφορές στην Αθήνα / Αττική
9ο 5.12.17	Ασκήσεις - διόρθωση	Προσκεκλημένος ομιλητής: Οι στρατηγικές και σχεδιασμοί για την χωρική συνοχή στις πόλεις. Η εφαρμογή τους μέσω ολοκληρωμένων παρεμβάσεων αστικής ανασυγκρότησης. Σχολιασμός του μητροπολιτικού σχεδιασμού της Αθήνας και του Νέου Ρυθμιστικού Σχεδίου της Αθήνας -2014.
10ο 12.12.17	Ασκήσεις - διόρθωση	Α. Αραβαντινός: Μεταλλαγές στη σημερινή ευρωπαϊκή και ελληνική πόλη και υποθέσεις ως προς τις πιθανές μεταμορφώσεις του αστικού χώρου κατά τις επόμενες δεκαετίες. Εξειδίκευση των εμφανιζόμενων ανατροπών
11ο 19.12.17	Ασκήσεις - διόρθωση	Α. Αραβαντινός: Η ανάγκη εισαγωγής της καινοτομίας στους επιμέρους τομείς και στο συνολικό σχεδιασμό της πόλης. Προς καινοτόμο σχεδιασμό, πολιτικές, βήματα αποφάσεων και έλεγχο των πολεοδομικών εξελίξεων..
12ο 9.1.18	Εκπαιδευτική επίσκεψη στο ΥΠΕΝ / Δ/σεις Πολεοδομικού Σχεδιασμού & Χωροταξίας και / ή σε άλλο αρμόδιο φορέα για το αντικείμενο	
13ο 16.1.18	Ασκήσεις - διόρθωση	Α. Αραβαντινός: Κατοικία και μορφές στέγασης. Προγραμματισμός και πρακτικές στην οργάνωση και αναδιοργάνωση περιοχών κατοικίας (αναπλάσεις, επεκτάσεις, αυθαίρετα κ.ο.κ.). συμβατικές και καινοτομικές μέθοδοι

5. ΓΡΑΠΤΗ ΕΡΓΑΣΙΑ / ΑΣΚΗΣΗ

Η γραπτή εργασία αφορά την κριτική παρουσίαση ενός θέματος που εντάσσεται στο ευρύτερο αντικείμενο του μαθήματος και περιέχει τόσο **θεωρητικό**, όσο και **εμπειρικό τμήμα** από τη σύγχρονη πολεοδομική πρακτική. Αναλόγως με τα ερευνητικά ενδιαφέροντα του κάθε σπουδαστή είναι δυνατόν να δοθεί περισσότερη έμφαση σε μια από τις δυο παραπάνω διαστάσεις.

Οι εργασίες θα πρέπει, **ενδεικτικά**, να έχουν έκταση περίπου 15 δακτυλογραφημένων σελίδων) (χωρίς τη βιβλιογραφία, τους πίνακες, τις λεζάντες, κλπ). Θα πρέπει επίσης να έχουν **ολοκληρωμένη δομή**, δηλαδή περιεχόμενα, περίληψη, εισαγωγή, κυρίως σώμα (διαρθρωμένο σε ενότητες), συμπεράσματα και βιβλιογραφία.

Τέλος οι εργασίες είναι δυνατόν να συνοδεύονται από πίνακες, διαγράμματα, χάρτες και λοιπό εποπτικό υλικό, εφόσον αυτό απαιτείται για την καλύτερη κατανόηση του θέματος.

Τα θέματα εργασιών των σπουδαστών **μπορεί** να αναφέρονται, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, **στην Αθήνα**. Αυτό εκτός των άλλων, θα βοηθήσει και στην ανάπτυξη ενός ενδιαφέροντος «διαλόγου» ανάμεσα στους σπουδαστές για τα προβλήματα, τις προοπτικές και τον σχεδιασμό της ίδιας πόλης, μιας πόλης με πολύ μεγάλα προβλήματα αλλά και μεγάλες δυνατότητες. **Μπορεί όμως τα θέματα εργασιών να αναφέρονται και σε άλλες περιοχές -εκτός Αττικής- ανάλογα και με τα ενδιαφέροντα των σπουδαστών.**

Ο κάθε σπουδαστής μπορεί να επιλέξει ένα «**τομέα**» (κρίση, κοινωνικές ανισότητες, ανάπτυξη, αστικό περιβάλλον, κατοικία, κέντρα, αναπλάσεις κλπ), **για ένα τμήμα ή για το σύνολο μιας πόλης ή μιας μητροπολιτικής περιοχής ή για τον ρόλο της πόλης στην Ελλάδα ή στην Ευρώπη!**

Μπορεί, ενδεικτικά, να επιλέξει να συγκρίνει την Αθήνα (ή κάποια άλλη ελληνική πόλη) με άλλες πόλεις της Ευρώπης ή πόλεις εκτός της Ευρώπης.

Μπορεί να επιλέξει ένα θέμα που εστιάζεται στην **ανάλυση** των μετασχηματισμών και προοπτικών της πόλης ή στον **σχεδιασμό** της, σε υψηλότερο επίπεδο (π.χ. Ρυθμιστικό Σχέδιο) ή στο σχεδιασμό μιας μικρότερης περιοχής.